

Elazığ ve Tunceli Adli Yardım Büroları Örneklerine Sosyolojik Bir Bakış

İlknur ÖNER*

ÖZET

Adli Yardım uzun yıllardan beri farklı şekillerde uygulanan ve tartışılan bir konudur. Tartışmaların içerik ve çerçevesi de süreç içinde değişime uğramaktadır. Uluslararası anlaşmalarla bir formata bağlanmaya çalışılan adli yardım son yıllarda Türkiye’de de yeniden yapılanmaktadır. Bu bildiri sosyolojik bir bakış denemesiyle, dünyadaki adli yardım büroları örneklerinden hareketle Tunceli ve Elazığ Adli Yardım Bürolarının 2007 kayıtları üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır. Değerlendirmede detaya girilmeden kısmi içerik ve genel yorumlara yer verilecektir. Bu bildiri değerlendirilen Tunceli ile ilgili kısmi bulgular Kasım 2007’de Tunceli Valiliğinin hazırladığı konferansta, Elazığ’a ilişkin olan kısmi değerlendirmeler ise Haziran 2008’de İzmir Ekonomi Üniversitesince hazırlanan bir konferansta yapılmıştır. Buradaki değerlendirme ise bu iki farklı ile ait bulguların karşılaştırılmasına yönelik giriş niteliğinde genel değerlendirmedir.

Bildiri üç ana bölüm üzerine odaklanmaktadır. Birinci bölümde Adli yardım konusunun sosyoloji açısından irdelenebilecek yönleri, dünyadaki adli yardım gelişmeleriyle özetlenecektir. İkinci bölümde Elazığ (96 kayıt) ve Tunceli (18 kayıt) Adli Yardım Bürolarından toplanan örneklerin genel

değerlendirmeleri iki aşamada yapılacaktır. İlk olarak adli yardım büroları mekân ve personel açısından daha sonra ise, kayıtlardaki içeriklerin işlenişinden kalitatif karşılaştırmalarla değerlendirilecektir.

Sonuç kısmında ise önerilerle beraber bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

GİRİŞ

Yazılı ve sözlü kurallar, aralarındaki boşluk ve uygulamalar uzun yıllardan beri farklı bilim dallarının çalışma konusu olmuştur. Son yıllarda yerel ve ulusal uygulamaların üstünde bir hukuki sistem ve uygulamada birlik girişimleri olduğu aşikardır. 1994 yılında Almanya’da yapılan Dünya Sosyoloji Kongresinde olduğu gibi global ve yerel uygulamaların farklı yönlerinin tartışılması hukuk sosyolojisi alanında da yansımaları bulmuştur. Yapılan kongre, konferans ve sempozyumlardan sonra sunulan bildirilerin metinlerinin kitaplara karşılaştırmalı çalışmalar olarak yansıdığı da görülmektedir.

Bu çalışmanın temeli adli yardım bürolarını çalışmak üzere kurulmamıştır. Ana hedef kadına, çocuğa şiddet konusu bağlamında ulaşılabilecek kayıtların incelenmesi, kayıtlar arasındaki geçiş ve yansımaların tespitidir. Çünkü mevcut konudaki kayıtlar gönüllü veya gönülsüz

* Yard. Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

kayda girme temelinde olduğu gibi süreç içindeki başka kriterlerle erozyona uğrayarak temsil özelliği azalabilmektedir. İki nokta bu çalışmanın olgunlaşmasına sebep olmuştur: İlgili araştırmanın hassas noktalarını kontrol için yapılan kaynak ve malzeme tespiti sırasında edinilen gözlemler ve son dönemlerde Türkiye'deki Adli Yardım Büroları ve ilgili kurumsallaşma sürecindeki gelişme ve eksiklikler. Bu çalışmanın gerekçesi ise Türkiye genelinde adli yardıma ilişkin çalışmalar planlanırken iki örnek üzerinden edinilen gözlem ve görünen-görünmeyen bulguların yardımcı olabileceği düşüncesidir.

Toplumlarda adli yardımla ilgili uygulamaların mevcudiyeti uzun yıllardan beri söz konusudur. Tarihin farklı dönemlerinde adli yardım farklı açılardan farklı görünümlere farklı çeşitlere dönüşmüştür.

Hukuk ve sosyolojiye ilişkin farklı tartışmaları farklı bilim adamlarından takip etmek mümkündür. Bunların arasında Weber, Montesquieu, Durkheim, Habermas'ı saymak mümkün.

Yapılan tartışmalar farklı sorular üzerine odaklanabilmektedir. Bunların birkaçını şöyle sıralamak mümkün:

Weber, Durkheim ve Montesquieu'da olduğu gibi hukuk sosyolojisi genel sosyal teorinin bir yönü müdür? Yoksa sosyolojinin bir alt disiplini midir? (Andrini,2004; Bal,2007; Krause, 2006; Schluchter,2002; Sahni,2006).

Kojder'in Petrazycki'den yaptığı özeteki gibi, yoksa hukuk sosyolojisi toplumun kendisinin genel yasa yapma sürecinin bir parçası olarak mı algılanmalıdır? (Kojder,2006:352).

Yoksa Wallace'nin Luhmann'ın hukuk sosyolojisi konusundaki görüşlerinden aktardığı gibi yapıların ortaya

çıkışı, uygun tepkilerin gelişmesi midir? (Wallace,1990).

Hukuk sosyolojisi konusunda farklı konularda farklı açılardan analizler yapılabilmektedir. 1990'ların başlarında Nottingham Üniversitesi'nde yapılan Socio-Legal Association Konferansı'nda tartışılan konuları sosyolojinin bir başka alanındaki gelişmeleri takip için izlemek farklı bir bireysel birikim oluşturmuştu. Ancak o dönemdeki tartışmaların çeşitliliğinin etkisini süreçte farklı şekilde Türkiye'de yansımalarını özellikle son beş yılda görmeye başlamak dikkat çekicidir. Hukuk sosyolojisi konusunda yapılan çalışmalarda teori ve uygulamayı bağdaştıran çalışmalarda önemli artışlar bulunmaktadır. Adli yardım konusu yoksulluk, göç, vatandaşlık, insan hakları, reform, politika gibi kavramlar, uygulamalar ve benzerleriyle bağdaştırılarak işlenmektedir. Bu bildiri de adli yardımla ilgili tüm kavramlara değinmek mümkün olmamakla beraber adli yardım konusunun gelişimi kısmen özetlenmeye çalışılacaktır.

Adli Yardım

Adli yardımla ilgili literatürdeki ilk kaynaklar hukukçuların yoksulları yasal açıdan desteklemesi için ilk organizasyonların oldukça erken olduğundan söz etmektedirler. Katz 1880 ve 1890'larda Chicago ve New York örneklerinden bahsetmektedir. ABD'deki ilk organizasyonlar: 'Der Deutsche Rechtsschutz Verein' New York'ta Amerika'ya göç etmiş Almanlar tarafından kurulmuştu. 'Bureau of Justice' Chicago'da Ethical Cultural Society'nin Chicago branşında Alman-Amerikalı iş adamlarınca kurulmuştu (1985:263).

Katz, adli yardımın farklı aşamalardan geçerek geliştiğinden bahsederken üç tanesini sıralamaktadır:

- 1-Geleneksel adli yardım aşaması, 2-1914-1965
- 3-1960'lar ve sonrası.

Kendisi bu aşamaları farklı unsurlara değinerek açıklamaktadır:

-Servislerde profesyonelleşmede ilerleme,

-Finansman farklılıkları,

-Kaynak farklılıkları (Ulusal, yerel, vakıf vb.)

-Dava konusu

-Adli yardımı başlatan öncüler (insanlar ya da sosyal hareketler)

-Farklı ülkelerdeki farklı isimler,

-Başvuran grup için başvuru çerçevesi,

-Uluslararası şartların aracılıkları (AB normları) (Katz, 1985:264-288).

Türkiye'de Adli Yardım Karşılıştırmalı İnceleme ve Politikaların karşılaştırıldığı Türkiye'de Adalete Erişim ortak projesinin bir parçası olarak 16 Nisan 2004'te yapılan yuvarlak masa toplantısında İngiltere, Hollanda, Litvanya, Arjantin örnekleriyle vurgulandığı gibi adli yardım farklılaşmaktadır (Elveriş,2005).

Bu farklılıkları isimlerde ve uygulamalarda görmek mümkündür. Belçika'daki ismiyle *boutiques de drouit*, Norveç'te gerçekte otobüste başlayan bir uygulamadan ismini alan *Hukuk Otobüsü (Juss buss)*; Hollanda'daki ismiyle *'Dutch law collectives, working group on legal aid'* (*Dutch Hukuk kolektifleri, Adli Yardım üzerine çalışan Çalışma Grupları*), İngiltere'nin hukuk merkezleri 'law centres' (Katz,1985:264-288).

Brakel'in vurguladığı üzere hukuk konusunda, yasal kurum ve uygulamaların karşılaştırılması çok kolay bir iş değil (1977). Benzer bir güçlüğü hem Gunnarsson, Svensson ve Davies

tarafından derlenen "Exploiting the Limits of Law" (2007) adlı kitaba eleştiri hazırlarken kriter çokluğu, konu genişliği, uygulama ve bakış açısı farklılıkları, uluslararası normların yaptırım ve kontrolleri gibi konularla ilgili değerlendirmeleri takipte şahsen de yaşadım. Benzer farklılıkları "Türkiye'de Adli Yardım" adlı kitapta da görmek mümkündür.

Brakel'in 1977'da adli yardımla ilgili bulgularından ve literatürden hareketle, adli yardım bağlantılı konuların bir kısmını kısaca şöyle sınıflamak mümkün:

-Adli yardımın içeriği, sorumlusu, ülkenin ve hukuki kültürün statüsü,

-Adli yardım deneyimi,

-Profesyonel hukukçu sayısı,

-Uygulanabilir modeller (Personel Avukatlar-özel, Tazminat bedelli-tazminat bedelsiz modeller),

-Adli yardımın dışlayıcı özelliği,

-Sosyal farkındalık,

-Adli yardımla ilgili istatistikler ve onların arkasındaki gerçekler, temsiliyet,

-Adli yardım sisteminin fayda-zarar analizi,

-Pro-bono ve ulusal olarak desteklenen çalışmaların fonksiyonları,

-Adli yardımın yerleşim temelinde sağlanması (kır-kent, şehir merkezi-getto, slum ikilemi),

-Projelerin, ülkelerin farklılıkları (AB üye ülkeleri arasındaki ve/veya aynı ülke içindeki farklılıklar),

-Verilen hizmetlerin nicelik ve niteliği,

-Hukukçuların maaşları ve hizmet kalitesi arasındaki bağlantılar,

-Tek veya çoklu hukuki organizasyon modelleri,

-Meşgul veya az meşgul hukukçular,

-Temyiz davalarının faydaları,

-Yasal lobicilik,

-Hukuki reform çabaları,

-Başvurucunun tanımındaki değişimler (yoksul, özürlü, dezavantajlı, göçmen, kadın, erkek, çocuk, yaşlı),

-Karşılaştırmaların metodolojik problemleri,

-Olay çalışanlarının pozisyonu ve başvuranları yönlendirme pozisyonları,

-Yatay-Dikey müşteri problemleri,

-Dava başvuru örnekleri ve onların genel bütçe üzerindeki baskısı ve yapılan ilgili kesintiler,

-Bir tür veya bir sınıfla ilgili örnekler üzerinde mi yoksa daha fazlası üzerinde durulması mı daha faydalı veya yararlı? Esas olarak? Sosyal olarak?

-Adli yardım için reformist rolün önemi,

-Süreçte üç tip insanın ayrımı: Zengin insanlar, fakir insanlar, yoksul insanlar için neyin iyi olduğunu bilen (onlar için lobi yapan) insanlar,

-Ahlâki pozisyon doğru-yanlış,

-Adli yardımda karar verme süreci,

-Onlar için felsefi ve deneysel temellerin mevcudiyeti,

-Uluslararası hukukun müdahalesi, katılımı, (Brakel,1977; Elveriş, 2005; Gunnarsson, Svensson ve Davies, 2007; Turner,...; Wodwiss,...).

Adli yardımın farklı şekillerinden birisi olarak Kanada'daki bir uygulama olan Pro-bono Kliniği örneğinden, bu tür bir uygulamanın neden gerektiği konusuna bu örnek üzerinden şu açıklığı getirmektedir. Christie (2003) göre:

-Bedava hukuk servisi istatistiksel olarak genelde pek takdir edilen bir konu değildir,

-Klinikler British Colombia nüfusunun hemen hemen yarısına hizmet vermektedir,

-Önemli olan yön sayılarda değil, fakat aynı zamanda bu ihtiyacın kapsamında saklıdır,

-Başvuru sahipleri 20 yıl önce kendilerini adli sistemde savunabilirken artık yapamıyorlar. Hem hukukun özü hem de suç ve sivil süreçler önemli ölçüde karmaşıklaşmıştır.

-Başvuru süreci önemli ölçüde değişmiştir. Dökümanlar doldurulmalı ve belirli bir tarih çerçevesine göre verilmelidir. Deneyimli bir dava avukatı bu tür bir süreçten haberdar olabilir ancak halktan birisi ne yapabilir? İstenenler karmaşık olabilmektedir.

-Hukukun bazı alanlarındaki reformlar, hukuka sadece karmaşıklık kazandırmamış, aynı zamanda başvuru- cunun yardım istemesini de güçleştirmiştir.

-Başvuranların kendi ihtiyaçlarına uygun beceriye sahip avukat bulma güçlüğü vardır.

-Adli Servis Topluluğuna il yönetiminin yaptığı ciddi maddi kesintiler bulunmaktadır. Ve böylece hukuki problemleri olan, düşük gelirli daha az insan adli yardım alabilmektedir. (Christie, 2003:1).

Bu örnekte de görüldüğü üzere adli yardım büroları konusuna farklı açılardan yaklaşılabilir.

Adli yardıma erişim son yıllarda önemli bir içeriğe büründü ve bu projelere de yansdı. Kimi zaman bu erişimin aracı olarak adli yardım büroları, üniversitedeki öğrencilerin uygulama yapabildikleri örnek olayları izleye-

bildikleri hukuk klinikleri (ABD'de başlayıp, Türkiye'de de ilk örneklerinden birinin son yıllarda İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde açıldığı), Adli yardım telefon hatları veya web sayfaları, barolar ve farklı bakanlık ve kurumların işbirliği gündeme gelmeye başladı.

Amaç genel olarak erişimi engelleyen unsurları ortadan kaldırmak olarak ifade edilebilir. Erişim grubu farklı unsurlara göre tanımlanabilir.

Adli yardım büroları bu erişimi sağlayan aracı kurumlardan birisidir.

Adli Yardım Büroları ve Elazığ, Tunceli Örnekleri

Türkiye'de adli yardım 1969'lardan beri uygulamada olmasına rağmen 2004'ten beri değişim içindedir.(Türkiye Barolar Birliği Web sayfası, 2008). Adli yardımın Türkiye'deki sisteminin detaylı değerlendirmesi Elveriş, Kutucu ve Yaşar tarafından şu alt başlıklarda irdelenmiştir:

1-Ceza ve hukuk davalarıyla diğer alanlarda ücretsiz adli yardım hakkının hukuki çerçevesi,

2-Adli yardımın örgütlenmesi ve idaresi,

-Adli yardım talebi

-Adli yardımdaki avukatların nitelikleri ve davaların dağıtımı,

-Avukatlara yapılacak ödeme,

-Kalite kontrolü,

3-Adli yardımın finansmanı,

4-Adli yardımın sağlayıcıları ve bunların kaynakları,

-Adli yardım avukatlarının ücretlendirilmesi /yapılan masrafların iadesi,

-Ödeme prosedürü,

5-Adli yardımın kapsamı

6-Adli yardım alabilmek için uygunluk kriterleri,

7-Avukatın görevlendirilme zamanı,

8-Adli yardım avukatının atanma prosedürü,

9-Ülkenin toplam nüfusu, idari bölgeleri ve adli aktörleri: Mahkemeler, tutukevleri ve baroların yapısı hakkında bilgi,

-Adli hizmet sağlayıcıları için hukuki gerekler,

-Her yıla düşen toplam dava sayısı ve içlerinden adli yardım gerektirenlerin toplam dava sayısına olan yüzdesi (2005:39-63).

Bu konunun detaylarını tartışmak burada mümkün olmadığına göre genel bir tanım şöyle yapılabilir: "Genelde Adli Yardım Türkiye'deki sistemde, yerel barolar tarafından maddi olarak desteklenmekte, sağlanmakta ve kontrol edilmektedir" (Standard Summary Project Fiche, Better Access to Justice in Turkey: p. 5).

Adli yardım konusunda iki önemli çalışma ifade edilebilir:

"Standard Summary Project Fiche, Project Number: TR 05 01.01 *Better Access to Justice in Turkey (Türkiye'de Adaletle Daha İyi Erişim)*". Projenin 24 aylık bir süreyi kapsadığı ifade edilmiştir. Amaç Türkiye'de hukuk kurallarını güçlendirmek ve tüm vatandaşların adaletle erişimini Avrupa Birliği standartlarında sağlamaktır. Programın içeriği Türkiye'nin katılım öncesi finansal olarak desteklenmesi içeriğinde olduğu ifade edilmektedir (Standard Summary Project Fiche.2008).

Avrupa Topluluğu destekli, Türkiye'de Adaletle Daha İyi Erişim İçin Teknik Destek Projesi "Technical Assistance for Better Access to Justice-Turkey-Europe Aid/123555/D/SER/TR"

Projenin hedefi olan gruplar şöyle sıralanabilir:

-Adli Yardıma ve Alternatif Tartışma Çözümlerine (ADR) ihtiyacı olan vatandaşlar,

-Hukukçular,

-Türk adli sisteminin diğer üyeleri,

-Hâkimler,

-Savcılar,

-Memurlar,

-Adli kazanımların, Avrupa Topluluğu yönetiminden ve diğer adli yapısal destekli projelerin pratik uygulamalarından sorumlu diğer kurumlar.

Proje tüm Türkiye'yi kapsamaktadır. 6 Eylül 2007'de başlayacak olan projenin 30 Kasım 2008'de tamamlanacağı ifade edilmektedir.

Ana aktiviteler şöyle sıralanmaktadır:

-Araştırma çalışmaları,

-Halkın farkındalığı aktiviteleri,

-Hukukçular için eğitim,

-Uluslararası Sempozyum,

-Araştırma ziyaretleri,

-Ulusal araştırma,

Proje Roma'da bulunan ve konsorsiyum ortaklarıyla çalışan bir firma olan ADR merkezi tarafından yönetilmektedir. Projenin konsorsiyum ortakları şunlardır:

-The Center for Effective Dispute Resolution (İngiltere),

-IBF International Consulting (Belçika),

-İstanbul Bilgi Üniversitesi (Türkiye),

-Pricewaterhouse Coopers Danışmanlık Hizmetleri Ltd.Şti. (Turkey).

(Technical Assistance for Better Access to Justice-Turkey, 2008)

Adli yardımın daha çok yerel baroların desteği ve kontrolünde olduğu bir sistemde bu çapta ulusal bir çalışmanın yapılıyor olması adli yardımın görünür ve görünmeyen süreçlerini gündeme getirmesi açısından önemlidir. Ancak yuvarlak masa toplantısında 2004'te Ankara, İstanbul, Van, Diyarbakır, Bursa Baroları'ndan katılımcıların örneklediği yerel unsurların dikkate alınması hususu önemlidir. Özellikle Karaman'ın ifade ettiği vurgulanan "Uygulamada birlik sağlanması konusunda, Türkiye'nin hem nüfus hem de alan olarak çok büyük olduğunu ve İstanbul, Kars ve Antalya'da uygulanacak kriterlerin aynı olmayacağını" ifadesiyle yerel unsurlara çalışmalarda dikkat edilmesinin gerekliliğini vurgulaması gelecekteki çalışmalar için önemlidir (Elveriş, 2005:25). Aynı toplantı sırasında, farklı baro üyelerinin verdiği örnekler, adli yardım konusuyla bağlantılı olarak ifade edilen uluslararası inceleme konularının uygulamada hukuk çalışanlarınca ve halk tarafından yaşandığına işaret etmektedir. O halde kurumsallaşma ve kurumlararası eşgüdüm ve koordinasyon daha önemli hale gelmektedir. 2004'te yapılan çalışma konusunda ilklerden birisidir. Üzerinde örneklerin verildiği Türkiye'nin en büyük altı iline ilişkin rakamlara yer verilmiştir: İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Diyarbakır, Kocaeli.

Bu noktada, Elazığ ve Tunceli illerin büyüklüğünden dolayı değil, iki komşu ildeki farklı gelişmeleri vurgulamak bunlara ilişkin çalışmalarda dikkate alınması gereken unsurları açığa çıkarmak açısından ele alınmışlardır. İki ilde ait farklı konularda uzun yıllardan beri yapılan araştırmalar ve gözlemler farklı bir konunun daha işlenmesini hazırlamıştır. İki ilde yapılan çalışmaların kapsamı yukarıda ifade edilen çalışmaya göre oldukça sınırlı ve dardır. Bu iki

çalışmanın giriş niteliğindeki bulgularınının bir kısmını şöyle sıralamak mümkündür:

Büronun yeri

Elazığ şehir merkezindeki büro, halkın da hukukçuların da kolayca ulaşabileceği, bilinen, merkezi bir mekânda, Valilik ve Adliye Sarayı'nın karşısında, ulaşım güzergahında olan bir binada yer almaktadır. Tunceli bürosu ise şehrin eski ve yeni gelişen kısımlarındaki kurumsal ayrılığa paralel birbirinden uzak iki noktadan şehrin eski merkezinde kalmıştır. Ulaşım açısından Elazığ bürosu gibi bilinen ve ulaşılacak bir yerdedir ancak Vilayete ve Adliye Sarayı'na Elazığ'daki büroya göre uzaktır.

Mekan Olarak Büroların Görünümü

Elazığ'daki büro, mekan olarak resmi bir kurum görünümündedir ve Tunceli bürosundan daha geniş, düzenli ve varlıklı görünmektedir.

Büroda İlk Etapta Halkla Yüzyüze Gelen Çalışanlar

Elazığ'da halkla yüz yüze gelen iki erkek memur bulunmaktadır. Tunceli'de ise karşılayan kadın memurdur. Yapılan başvuruların içeriğine, başvuruların cinsiyetine göre ve memurların konuya ilişkin bilgi düzeyleri, yaklaşımları, çalışanın cinsiyetinin etkileşiminden kimi zaman başvuru sürecini etkileyebildiği gözlenmiştir. Büroda görevli diğer avukat ve çalışanların cinsiyetleri farklılaşmaktadır. Bu kısa özetle, detaylara girilmemiştir.

Çalışılan Başvuru Sayısı

Elazığ ve Tunceli'ye ait farklı adli yardım kayıt sayısına ulaşılmıştır. Elazığ

için 96, Tunceli için ise 18 kayda ulaşılmıştır. Elazığ'daki 14 kayıta eksiklikler gözlenmiştir (dosyanın kaydedilmiş ama sonra reddedilmiş olması, dosyaların bir kısmının avukatta olması, tutuklularca doldurulan formların yetersizliği, transfer edilmiş başvuruların formlarının paralel olmamasından doğan eksik bilgiler) Kimi konularda bu eksiklikler 12 ve 13 kişinin kayıtlarında tespit edilmiştir. Formların ve kayıtların doldurulmasının problemleri olduğu dikkati çekmiştir. Bazı bilgilerin başvuran tarafından doldurulurken atıldığı, bazı bilgilerin ise diğer kurumlarca resmi olarak hazırlanmasından dolayı daha güvenilir olduğu görülmüştür. Tunceli kayıtlarında da benzer eksiklikler görülmesine rağmen formların genelinde değil, sadece kısmi atlamalar olduğu dikkatleri çekmiştir. Bu bulgular kayıtların istatistiğe ve incelemeye dönüştürülebilmesi için gereken bilgilere kaynaklık edecek formlarda birlik ve doldurulmalarındaki farklılıkların önemini vurgulamaktadır.

Başvuranların cinsiyeti

Elazığ'daki kayıtlara göre başvuruların %74'ü kadın, %12,5'i erkek ve %13,5'inin ise kayıt numarası verilmiş olmasına rağmen cinsiyeti işlenmemiştir. Tunceli'deki kayıtlara göre başvuruların %95'i kadın ve %5'i ise erkektir. İşlenmemiş kayıt bulunmamaktadır. Bu durumda başvuruda bulunanların büyük çoğunluğunun iki il merkezinde de kadınlar olduğu söylenebilir.

Başvuru Konuları

Elazığ bürosuna yapılan başvuruların şöyle sıralandığı görülmektedir:

Boşanma %30,2

Nafaka ve Bağlantılı Konular %18,7

Çocukların velayeti %6,2
Boşanma+Çoc.Velayeti %6,2
Boşanma+Nafaka %4,2
Boşanma+Mal Üstüne Sınırlama Koyduma %2,1
Boşanma ve ilgili diğer konular %9,3
Diğerleri %10,4
Bilgi yok, uygun değil %12,5

Tunceli bürosuna yapılan başvurular ise şu konulardadır:
Boşanma % 44,4
Nafaka % 11,1
Boşanma+Nafaka+ Çocuk Velayeti %11,1
Boşanma+Nafaka % 5,5
Boşanma+Velayet % 5,5
Boşanma+Nafaka+Eşya geri alma % 5,5
Eşya geri alma % 5,5
Devrettiklerini geri alma % 5,5
Resmi bilgi, kayıt düzeltimi % 5,5

Her iki il için de başvuru yelpazesinin özellikle boşanma ve bağlantılı konularda daraldığı görülmektedir. Oysa ki yansıyan bu kısıtlı başvurularda dahi aslında bir farklılık söz konusudur. İçerik analizlerinin yapıldığı detaylarda saklı olan konu boşanmaların süreç olarak içeriklerinde farklılıklar olduğudur. Tunceli yurt dışına göç vermiş bir il olarak boşanma olaylarının büyük bir kısmında uluslararası ilişkileri ve resmi yazışmaları gerektiren işlemler yumağını boşanma başvurularının içinde saklayabilmiştir. Elazığ'daki boşanma olaylarının içeriğinde ise bu kadar karmaşıklık söz konusu görünmemektedir en azından uluslararası bir süreç söz konusu görünmemektedir. Rakamsal farklılıklar, içerik farklılıklarına rağmen konu birlik-telikleri söz konusudur. Bu durumda adli yardım bürosunda yardımcı olacakların bilgi düzeylerinin iki farklı boşanma süreci içeriğine hazırlıklı olması gibi

yerel hassasiyetlerin önemi ortaya çıkmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Adli yardım farklı şekil ve formlara bürünebildiği gibi farklı şekillerde yorumlanabilmektedir de. Yukarıda vurgulanan bulgular Adli Yardım konusunun son yıllarda dikkatleri uluslararası düzeyde daha fazla çekmeye başladığına, üzerinde durulan konuların geniş bir yelpazesi olduğuna işaret etmektedir. Bu geniş yelpazenin Türkiye'de de yansımaları ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda global, uluslararası çalışmaların çıkarımlarından yararlanılabileceği gibi yerel hassasiyetlere de dikkat edilerek çalışmalar yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Kimi zaman bazı gruplar Tunceli ve Elazığ örneklerinde olduğu gibi ön plana çıkıp, belirli konularla bağlantılı olarak daha görünür hale gelebilmektedirler. Ancak bu konular diğer gündeme gelmeyen konuların adli yardım kapsamının dışında kalışını, görünmezliğini veya ilgili hukukçuların eğitimlerinin yelpazesini daraltmalarını gerektirmemektedir. Toplumun önceliklerindeki değişimler adli yardım bürolarına yansıyan konuların çeşitliliğini de beraberinde getirebilir. 1999 depreminden sonra afet bağlantılı bilgi ihtiyacında olduğu gibi. Ancak bunların ne kadarının adli yardım bürolarına yansıdığı, görünür hale geldiği ve sonuçlandığı birer soru işaretidir? Adli yardım büroları ve halkın bunlara gönüllü olarak ulaşabilirliği, başvuruların kabulü ve red süreçleri, başvurudan vazgeçme ve sonuçlandırma ve benzeri diğer içerik analizleri ve istatistiklerin geçerli ve güvenilir biçimde tutulma gerekliliği gibi konular araştırılmalı, karşılaştırmalar farklı alanlarda yapılmalıdır.

Kaynaklar

- Andrini, S. (2004) Max Weber's sociology of law as a turning point of his methodological approach. *International Review of Sociology*, 14(2):143-150.
- Bal, H. (2007) Hukuk Sosyolojisi (Sociology of law), Isparta : Fakülte Kitabevi.
- Brakel, S.J. (1977) Styles of delivery of legal services to the poor:A review article. *Law & Social Inquiry*, 2:219-253.
- Christie, D. (2003) Pro bono clinics in British Columbia, *Advocate*, May:1-4. www.accessjustice.ca/public/pro-bono.pdf
- Elveriş, İ. (Der) (2005) Türkiye'de Adli Yardım, Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Elveriş, İ. Kutucu, S. ve Yaşar, İ. (2005) "Türkiye'de Adli Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi". İç. İ. Elveriş (der.) (2005) Türkiye'de Adli Yardım, Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları ss:39-63.
- Gunnarsson, A., Svensson, E-M. and Davies, M. (2007) Exploiting the limits of law: Swedish feminism and the challenge to pessimism. England: Ashgate.
- Habermas, J. (1992) Legitimation crisis. Translated by.Thomas McCharty, UK:Polity Press.
- Katz, J. (1985) Caste, class, and counsel for the poor, *American Bar Foundation Research Journal*, N.2:251-291.
- Kojder, A.(2006). Leon Petrazycki's sociolegal ideas and their contemporary continuation. *Journal of Classical Sociology*, 6 (3):333-358.

- Krause, S.R. (2006) Laws, passion, and the attractions of right action in Montesquieu, *Philosophy & Social Criticism* 32(2):211-230.
- Mahoney, J. (2001) Rights without dignity? Some critical reflections on Habermas's procedural model of law and democracy, *Philosophy & Social Criticism*, 27(3):21-40.
- Richman, K.D. (2002) Women, poverty, and domestic violence: Perceptions of court and legal aid effectiveness, *Sociological Inquiry*, 72(2): 318-344.
- Schluchter, W. (2002) Sociology of Law as an empirical theory of validity, *Journal of Classical Sociology*,2(3):257-280.
- Sahni, I-P. (2006) Vanished mediators, *Journal of Classical Sociology*, 6(2):177-194.
- Schluchter, W. (2002) The sociology of law as an empirical theory of validity, *Journal of Classical Sociology*, 2(3): 257-280.
- Standard Summary Project Fiche, Project Number: TR 05 01.01 (2008) Better Access to Justice in Turkey.// www.avrupa.info.tr/Files/BetterAccessToJustice.pdf.
- Technical Assistance for Better Access to Justice-Turkey (2008) Europe Aid/123555/D/SER/TR.www.europarl.europa.eu/comparl/juri/hearings/20071004/depalo4_en.pdf.
- Turner, B.S. (..) Law and religion, *Theory, Culture and Society*, 23(2-3).
- Türkiye Barolar Birliği (2008) Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği.www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/yonetmelikler/adli_yardim.aspx.
- Vogt, W.P. (1993) Durkheim's sociology of law. In S.Turner Emile Durkheim, 1(2):71-94.

•Wallace, H.P.JR. (1990) Complex organization and Niklas Luhmann's sociology of law. International journal of general systems, 16(2):97-121.

•Woodiwiss, A. (...) International law, Theory, Culture & Society, 23 (2-3):524-525.